

Z neprijetnimi občutki se pomikam proti krvavskim strminam in pod vrhom pričnem srečevati delavce Elektra, ki jim je uspelo usposobiti poškodovano. Nekako tri minute pred 16. uro 2. julija 1991 pa me že visoko na Krvavcu, nekaj sto metrov je še do RTV stolpa, še bliže pa je do zavetišča GRS, nenadoma preletijo neke sence. V naslednjem trenutku se že vse stresa, odmevajo detonacije... Avtomatično skočim iz avtomobila in se vržem podenj, saj je bilo v tem trenutku to edino, čeprav namišljeno kritje. Letali sta prileteli z bistriške strani, nista bili zadovoljni z enim raketiranjem in mitraljiranjem, zato sta napad ponovili. Na srečo se je najbolj kadilo v rušju pod stolpom in zavetiščem GRS. Razen zvonjenja parabol na RTV stolpu ni bilo slišati nobenega šuma več.

Od 16. do 17. ure sem o tem po radijski zvezi poročal v Kranj, saj sem bil nehote naključno edini opazovalec in poročevalec tistega, kar je bilo in kar se dogaja. Toda kakor hitro se je zgodilo, še toliko hitreje je izginilo in ostala je samo tesnoba napetost in negotovost. Vidim, da je zavetišče GRS celo, da pa so nekateri sedeži žičnice razcefrani. Nisem imel posebne želje, da bi šel do zavetišča GRS, kajti še vedno je bila možnost, da se barbarske pošasti vsak trenutek vrnejo. Moja slutnja je bila pravilna, prav v tem trenutku je bilo z vzhodne strani zavetišče GRS raketirano, pozneje ugotovljena škoda pa je znašala približno 20.000 mark.

Z veliko hitrostjo hitim do naše postojanke Gospinca k oskrbnikom. Preplašena sta. Želela sta si stika z živimi informacijami iz doline in končno je tu predsednik. Kmalu se družba poveča, pridejo še mehanik z RTV stolpa, dežurni žičničar ter novinar Radia Slovenija, ki pa takoj odhiti v dolino. Jezo, ki nas je ob teh dogodkih prevzela, si ohladimo s hladnim pivom in proti mraku zapuščam Krvavec.

PROTESTNO PISMO V BEOGRAD

Že 4. julija 1991 sem kot predsednik Planinskega društva Kranj in direktor Poslovno prireditvenega centra Gorenjski sejem Kranj jugoslovanskemu veznemu sekretarju za ljudsko obrambo generalu armade **Veljku Kadrijeviću** poslal v Beograd protestno pismo, v katerem sem med drugim zapisal, naj se zavzame za prenehanje ubijanja nedolžnih ljudi in uničevanja s trudom ustvarjene imovine, saj je bila s tem povzročena »vrnitev v najbolj temačen sistem samovolje posameznikov, ki igrajo igro nepotrebne sovraštva med občani in narodi«. Opisal sem tudi, kako sem bil priča raketiranja Krvavca. »Ob tem naj povem,« sem zapisal, »da so vaši letalci z raketo poškodovali tudi našo planinsko postojanko – zavetišče Gorske reševalne službe, to je tiste službe in tistih ljudi, ki smo izobraževali tudi kadre vojske in z njimi sodelovali. To je genocid brez primere!«

To je bilo za tiste čase kar tvegano dejanje.

SLOVENCIMO GORNIŠKO V EVROPI OD VČERAJ, HIMALAJO SMO POZNALI ŽE MED VOJNAMA

ORUMENELI POZDRAVI IZPOD EVERESTA

MARJAN RAZTRESEN

Že davno pred tem, ko je prvi Slovenec pomislil na to, da bi se morebiti kdaj lahko odpravil v Himalajo, so slovenski gorniki natančno vedeli, kaj se dogaja v najvišjem pogorju sveta in so imeli z osvajalci osemti-sočakov celo osebne stike. **Andrej Jerovšek**, lastnik podjetja Kodia photo & graphis iz Ljubljane, ki se vse življenje ukvarja z vsakršnimi fotografijami in diapozitivi in ima bogate zbirke posnetkov z vsega sveta, ki jih tudi izposoja, je pred leti na enem od boljših sejmov kupil pet starih fotografij v ovojnici, naslovljeni na »gospoda **Victorja Budkoviča**, Bohinjska Bistrica, Jugoslavija«, ki je pripotovala iz Londona in ki je bila frankirana s tremi znamkami v vrednosti štiri penije. Čeprav ni poznal nikogar, ne naslovnika in ne mož na fotografijah, je vse skupaj kupil, tudi zato, ker je šlo za starino iz leta 1922.

Predlanskega maja, ko je svet obkrožila senzacionalna vest, dokumentirana s fotografijami, da so na pobočjih Mount Everesta našli truplo slavnega angleškega alpinista **Georga Malloryja**, je Jerovšek poiskal tiste fotografije, ker se mu je zdelo, da so na njih člani odprave na to goro. Bili so, vendar ne iz leta 1924, ampak dve leti prej, na njih pa je tudi nesrečni Mallory.

USODNI VZPON PROTI VRHU EVERESTA

Čeprav je bilo leta 1999 v Planinskem vestniku nekajkrat natančno opisano in tudi fotografsko predstavljeno senzacionalno odkritje pod vrhom najvišje gore sveta, naj vendarle obudimo spomin na obe odpravi, angleško iz leta 1924 in mednarodno iz leta 1999, ki sta plezali po severni, tibetanski strani gore.

Dne 8. junija 1924 zjutraj je George Mallory, atletsko grajeni 38-letni alpinist, ki je imel izkušnje s prejšnjih dveh britanskih odprav na Everest, oče treh majhnih otrok in nameščenc v neki tvrdki v Cambridgeu, skupaj s komaj 22 let starim **Andrewom Irwinom**, ki je bil plezalski začetnik, vendar izredno izurjen in močan, odšel iz tabora na nadmorski višini 8100 metrov, v katerem sta prebila samotno noč. Približno ob enih popoldne je daleč spodaj član odprave **Noel Odell** opazil oddaljeni postavi, ki sta se vzpenjali po skalni polici.

Zdaj o tem zapisanem dogodku analitiki himalajskih odprav takole razmišljajo: Če ju je videl pod tako imenovano drugo stopnjo, navpično skalno in ledno pregrado, ki je tik pod vrhom gore, potem sta Britanca tisti dan skoraj gotovo dosegla najvišjo točko gore. Vendar Odell ni bil popolnoma prepričan, ali ju ni videl pod prvo stopnjo. V vsakem primeru je plezalca na gori takoj nato zagrnila megla. Nihče več ju ni videl.

Zdaj so alpinisti in dobri poznavalci Everesta v glavnem prepričani, da z opremo, kakršno sta imela, skoraj gotovo nista mogla preplezati tako težavne stopnje in da torej na vrhu skoraj gotovo nista bila.

Devet let pozneje so Angleži pod prvo stopnjo našli cepin, ki je bil po vsej verjetnosti Irwinov, medtem ko o njihovih truplih ni bilo sledu. Šele leta 1975 je član kitajske odprave na pobočju gore opazil nekaj, kar je opisal kot »starega angleškega mrtveca«. Tri leta ni o tem nikomur črnil besede, potem je skrivnost zaupal japonskemu kolegu in kmalu zatem umrl pod plazom, opis točnejše lokacije pa je odnesel v grob.

Predlanskega maja je šla po teh sledih mednarodna iskalna odprava pod vodstvom **Erica Simonsona**, ki je na višini 8240 metrov našla zaradi mraza odlično ohranjeno Malloryjevo truplo, na katerem so bili znaki hudih poškodb, ki so kazali, da je padel. Takrat so našli tudi nekaj Malloryjevih pisem, njegova ledeniška očala, žepni nož, višinoмер in steklenico za kisik. Če bi lahko nekako ugotovili, katera višina na najdenem višino­meru je bila najvišja, ki jo je zaznamoval, bi seveda natančno vedeli, ali je bil vsaj eden od obeh na vrhu. Čeprav so okolico trupla nadvse natančno preiskali, niso našli predvsem fotografskega aparata znamke Kodak; če sta prišla na vrh, sta to zanesljivo fotografirala, aparat pa je tako kakovosten, kot so prepričani v tovarni Kodak, da bi bili nerazviti negativi v njem gotovo dobro ohranjeni.

Zanimivo je, da je bil to fotografski aparat, ki ga je Malloryju pred odhodom na to odpravo dal njegov praded **Howard Somervell**. In na eni od fotografij, ki jih je iz Anglije leta 1922 prejel Bohinjec Viktor Budkovič, je bil eden od članov odprave tudi neki Somervell. Ni znano, ali sta bila oba Somervella v kakršnem koli sorodstvu.

HIMALAJSKO PISMO IZ LETA 1922

Dve leti pred smrtjo, leta 1922, je bil Mallory, ki je bil obseden z Everestom, z močno angleško odpravo pod najvišjo goro sveta. O tem je med drugim ohranjen dokaz v Ljubljani, že omenjeno pismo Victorju Budkoviču (priimek je napisal s č!), na ovojnici katerega je spodaj

Na ledeniku Rongbuk pod Everestom

natisnjeno, da gre za reklamno kuverto prodajalca in proizvajalca fotografskih aparatov iz Londona **Jamesa A. Sinclaira**. Pismo je Slovencu v Bohinjsko Bistrico poslal angleški alpinist **Longstaff** – le nekaj vrstic pisanja in najmanj pet fotografij, na katerih so upodobljeni podhimalajska pokrajina in člani takratne angleške

Člani angleške odprave na Everest leta 1922

alpinistične odprave, med njimi tudi nesrečni Mallory. Na hrbtni strani vsake od fotografij so skrbno zabeleženi podatki o vsebini, ki jih je ročno zapisal pošiljatelj.

Na panoramski sliki, posneti aprila 1922, sta na skrajni levi in skrajni desni strani Mount Everest in Čo Oju, fotografirana s prelaza Pang, s 30 milj oddaljenega Pang La torej, kot je napisano, ko na nižjih hribih v ospredju slike »ni bilo snega, vendar so bile razmere primerne za plezanje«, kot je pošiljatelj tudi zabeležil na hrbtni strani slike.

Na drugi fotografiji je videti bazni tabor pod Everestom »z monsunkim snegom« v ospredju, kot je tudi zapisano, na tretji pa detajl »z vzhodnega dela ledenika Rongbuk z ledenimi stolpi ob strani«, posnet junija 1922. Pod tem ledenim zobom stoji po naključju ali namenoma človek, ta primerjava pa kaže, kako ogromna je ta ledeniška tvorba.

Na največji od petih fotografij so – najverjetneje v baznem taboru – upodobljeni vsi člani angleške odprave iz leta 1922 z zabeležko, da gre za člane odprave 1922, na posebnem listku pa je ročno napisano in z značilnimi pokrivali, ki jih imajo alpinisti, označeno, kdo je kdo: čisto na levi je s temnim klobukom Mallory, poleg njega **Finch**, z belo kapo Longstaff, ki je Viktorju Budkoviču poslal slike in pismo, v sredini **general Bruce**, ki je bil najverjetneje vodja odprave, kar je med drugim mogoče sklepati tudi iz njegove postave, poleg njega s črno kapo na glavi **Strutt** in na skrajni desni s kapo in šalom **Crawford**, v drugi vrsti pa so od leve proti desni **Morshead** (brez pokrivala), **Geoffrey Bruce** (s čezušesno kapo; ta je edini, ki ga je Longstaff imenoval tudi z imenom, vse druge je samo s priimkom, seveda zato, ker sta bila v odpravi dva Bruca, poleg tega še vodja odprave), **Noel** (s klobukom), **Wakefield** (s pipo), **Sommervell**, **Morris** (tudi s pipo) in na skrajni desni **Norton**. Na hrbtni strani te fotografije je žig »Royal Geographical Society«.

Z iste odprave je bila v pismu še peta fotografija, ki jo je posnel G. Longstaff, kot je napisal, in na kateri so od desne proti levi Mallory (v enobarvnem suknjiču), Sommervell, Norton in Morshead »po prvem plezanju do višine 27.600 čevljev«, torej do nadmorske višine 8400 metrov, ko so očitno dobili hude omrzline, saj imajo vsi obvezane roke.

Tem fotografijam je bil v ovojnici priložen še listek, na katerem je v (slabi) nemščini s svinčnikom napisano »Prosim, pošljite poštno dopisnico na naslov Lunna House, Vidlin, Shetland«, v državo »Grande Bretagne«, čisto spodaj pa je v slovenščini pripisano »Na svidenje – G. Longstaff«.

KDO JE BIL VIKTOR BUDKOVIČ?

Kdo je bil Viktor Budkovič in kako se je spoznal z Angležem Longstaffom? To bi nemara lahko pojasnil nekdanji alpinist **Matjaž Deržaj** iz Ljubljane, sin znamenitega alpinističnega zakonskega para **Mire Marko Debelak** in **Eda Deržaja**, ki sta plezala tudi po angleških gorah in imata tam tudi katero od svojih prvenstvenih plezalnih smeri, ki sta dopisovala tudi v angleške alpi-

Bazni tabor angleške odprave pod Everestom leta 1922

Foto: Longstaff

nistične revije in iz angleščine prevajala alpinistična besedila.

Matjaž Deržaj, ki ima skrbno urejeno alpinistično zapuščino svojih staršev, nam je povedal, da sta imela sicer stike z nekaterimi angleškimi plezalcji, z Longstaffom pa prav gotovo ne.

Po naključju smo našli gozdarskega inženirja **Aloja Budkoviča**, ki nam je odkril del pisemske skrivnosti: da, je dejal, moj stric Viktor Budkovič je bil navdušen gornik, ki je predvsem v svojih študijskih letih vsak prosti čas preživel v gorah, predvsem v Julijskih Alpah. Tam je srečal marsikaterega tujega gornika in med njimi najbrž tudi angleškega alpinista Longstaffa. Spoz-

Četverica alpinistov se je po prvem vzponu na visoka pobočja Everesta in nad 8000 metrov visoko leta 1922 vrnila v bazni tabor s hudo omrznjenimi prsti.

nala sta se, si izmenjala naslova in Anglež je tako svojemu planinskemu znanцу poslal pismo, ki se ga je ta prav gotovo razveselil.

Viktor Budkovič se je rodil leta 1906 v Bohinjski Bistrici kot trgovčev sin. V kratkem življenjepisu, ki ga je za

službene potrebe napisal leta 1949, pravi, da se je rodil 15. maja 1906. »Ljudsko šolo sem dovršil v domačem kraju, potem sem obiskoval realko v Ljubljani. Po maturi sem odšel na Dunaj na Visoko šolo za svetovno trgovino. Ko sem jo dovršil, sem šel v Zagreb na Ekonomsko-komercialno visoko šolo in položil zaključne izpite. Nato sem odslužil vojske in potem dve leti praktical v očetovi trgovini, nakar sem stopil v službo v filialo Priviligovane agrarne banke v Ljubljani, kjer sem ostal tudi med vojno, dokler nisem bil v decembru 1944 poklican na obvezno delovno službo v Ribnico, kjer sem ostal do osvoboditve. Po osvoboditvi sem do danes v službi v filiali Zadrúžne in kmetijske banke v Ljubljani.«

Inž. Alojz Budkovič, ki je tudi sam planinec in je nekoliko raziskoval zgodovino planinstva v Bohinju, nam je povedal, da se je njegov stric inž. Viktor ukvarjal s planinstvom predvsem v svojih študentskih letih in še nekaj let potem, ko je bil na praksi v očetovi trgovini. V svojem zgodovinskem pregledu planinstva v Bohinju je inž. Alojz Budkovič daljši odstavek posvetil svojemu stricu inž. Viktorju. Takole piše: »Pred drugo svetovno vojno je bil planinsko dokaj aktiven Viktor Budkovič. Iz

252 Na veliki šmaren, 15. avgusta 1936, na Škrlatici: na levi je Viktor Budkovič, na desni Slavko Budkovič.

Viktor Budkovič

njegovih zabeležkih opravljenih tur od leta 1936 do 1940 je vidna razvejana dejavnost njegovih samotnih pohodov, turnih smukov, svojstvenih zimskih vzponov in lažjih plezalnih vzponov. Prevetren s skalaškim vetrom je večino tur opravil sam, občasno pa v družbi brata Slavka, oskrbnika Orožnove kočice Smukavca, Reznikovega Viktorja, Krekovega Janeza, Milka Dobravca, Avgusta Vončine in še nekaterih. Pri prebiranju gradiva sem spoznal, da je nekatere vzpone v bohinjskih stenah opravil že davno pred našo generacijo.«

Ni znano, v kolikšni meri je bil Viktor Budkovič planinsko in plezalsko še aktiven, ko se je preselil v Ljubljano in se poročil. Njegovi potomci do planinstva menda

Tibetanska pokrajina od Everesta na eni do Co Oja na drugi strani

niso imeli posebnih nagrnjenj, zato se je večina njegovih planinskih zapisov izgubila.

Nekatere njegove planinske zapiske iz leta 1937 objavljamo, da bi spoznali, kako aktiven planinec je bil, in da bi jih oteli pozabi.

POZABI OTETI GORNIŠKI SPOMINI

Novo leto, 1. januarja, ob tričetrt na devet dopoldne sem odrinil sam s smučmi proti Malnarjevi koči. Bilo je mrzlo in lepo sončno vreme, snega v višinah kakih 40 centimetrov, ki je bil deloma zmrznjen in na njem srež. Od Malnarjeve kočice sem se vzpel na sedlo levo pod Rušnim vrhom. Na podbrski strani je bilo vse kopno. Na sedlu sem odpel smučiči in jih nosil čez ves greben Ruškega vrha do vrha Črne prsti, ki sem ga dosegel ob tričetrt na tri popoldne. Na južno stran so bila vsa pobočja skoraj kopna, sneg se je na soncu deloma tajal. Vlekel je rahel zahodnik, vendar je bilo obzorje še dokaj čisto. Ob štirih sem sestopil zahodno v konto pod vrhom in nato desno v severno kotlino pod vrhom, kjer sem po pršiču na trdi podlagi dobro smučal. Orožnova koča je bila zaprta, na vrhu pa sem našel stopinje neke ljubljanske družbe, ki je bila za božič na Črni prsti. Ob sedmih zvečer sem bil doma. Bil sem letos prvi turist na Črni prsti.

Na veliki petek, 26. marca, sem ob pol sedmih zjutraj na smučeh odrinil v Konjščico. Med potjo sem srečal nekega Švicarja, ki je že 14 dni bival v stanu ob poti in čakal vremena. Letošnji marec je zelo deževen, to jutro pa je kazalo lepo, bilo je jasno in sončno. Sneg je bil napol osrenjen in s smučmi je šlo kar dobro. S Konjščice sem se vzpel v konto Jezerce pod Draškimi vrhovi, kjer je bilo do kolen pršiča, nato pa na sedlo Stodorski preval, kjer se prevali poletna pot iz Konjščice proti Toscu. Na sedlu je močno pihal jugozahodnik. Nebo se je popolnoma pooblačilo, kazalo je slabo vreme. S sedla sem zavil desno pod grebenom, hoteč se povzpeti na Veliki Draški vrh. Po grebenu je bil sneg spihan od vetra. Prišel sem do višine kakih 1950 metrov, kjer me je zajela gosta megla in sem se moral vrniti. V konti Jezerce sem srečal dva dijaka, ki sta nameravala čez Tosc na Kredarico, kar sem jima zaradi megle in nevarnosti plazov odsvetoval. Ko smo

skupaj smučali nazaj proti Konjščici, je začelo pomalem snežiti. Tam sem srečal **Hudnika**, ki je bil namenjen na sedlo pod Draškimi vrhom. Sam sem se nato vzpel na Mesnovo glavo nad Konjščico in nato odsmučal nizdol mimo kočice na Pšincu na pot na Uskovnico. V domu sem se ustavil do štirih popoldne, nato pa sem se čez Srednjo vas vrnil domov na Bistrico.

Ob osmih zvečer sem 4. julija prispel v kočico pri Triglavskih jezerih, naslednje jutro ob tričetrt na sedem pa

Kdo je bil prvi na Everestu?

Kdo je bil v resnici prvi človek, ki je priplezal na najvišjo goro sveta? Ameriški raziskovalec **Eric Simonson** je zdaj v ledenem mrazu Mount Everesta menda spet našel novo vročo sled.

To je isti Simonson, ki je leta 1999 na pobočjih Everesta našel truplo več kot 70 let pogrešanega alpinista **Georga Malloryja**. Zdaj je njegova skupina na pobočjih iste gore na nadmorski višini 8100 metrov našla staro rokavico, palčnik, in volneno nogavico. Morda bi bila lahko, kot domnevajo v nekaterih alpinističnih krogih, dokaz za to, da sta Mallory in njegov spremljevalec **Andrew Irvine** že leta 1924 stala na vrhu te 8848 metrov visoke gore in sta bila tako v resnici prva, ki sta priplezala na »strehu sveta«. Ker se takrat z gore nista vrnila, manjka o tem zanesljiv dokaz.

Ameriški raziskovalec zato še naprej išče predvsem fotografski aparat in filme, ki bi nedvomno dokazovali, ali sta bila Irvine in Mallory prvopristopnika skoraj 30 let prej, kot je to uspelo Novozelancu **Edmundu Hillaryju**. Ta mož je, kot je znano, skupaj s Šerpo **Tensingom Norgayem** leta 1953 priplezal na vrh Everesta in velja za dokazano prvega pristopnika.

Hillary je že pred dvema letoma, ko so našli Malloryjevo truplo, dejal, da je najdba sicer razburljiva, toda brez fotografij z vrha svet ne bo nikoli zanesljivo vedel, kdo je v resnici prvi priplezal na vrh te gore.

Leta 1940 pred Aleksandrovim domom (sedanjim Domom Planika): čisto na levi sta Viktor in Hela Budkovič.

sem odšel po stezi čez Hribarice na Aleksandrov dom, kamor sem prispel ob enajstih dopoldne. Ob dvanajstih sem šel na vrh Triglava, kjer sem bil sam, ker so se bili že vsi turisti vrnili z vrha. Bilo je zelo soparno in vroče, razgleda ni bilo posebnega. Ob dveh popoldne sem bil zopet v koči, nato sem čez Vodnikovo kočo in Uskovnico sestopil v Srednjo vas in se čez Senožeta vrnil domov.

Z VLAKOM DO PLANICE IN OD TOD DALJE

Dne 4. septembra sva se popoldne s tovarišem **Hafnerjem** iz banke z vlakom odpeljala na Jesenice, kjer sem se dobil z bratom Slavkom. Z vlakom smo se odpeljali do Rateč-Planice, od tod šli peš čez mejo do Bele peči (Fusine Laghi) in od tod z avtom do Ovčje vasi, kjer smo se srečali s Hafnerjevim kolegom in skupaj prenočili pri **Vedamu**, vulgo Tenč, na številki 63. Bivši vodnik Vedam nam je razlagal pristop na Montaž skozi Forca Palone in omenil, da so ponekod notri še žične vrvi. Pot čez severno steno Montaža da je zaradi potrganih vrvi pri vstopu nemogoča, zaradi preširoke razpoke pa da je tudi prehod s snežišča v steno nemogoč. Vodnik je tudi omenil, da bi šel z nami, a nima časa, ker da dela v rudniku v Ukvah.

Tako smo sami štirje 5. septembra ob šestih zjutraj odrinili po cesti v Zajzero, kjer Italijani grade avtomobilsko cesto iz Dunje v Zajzero in Ovčjo vas. Po dolini smo šli čez obširna prodišča in skozi smrekov gozd in v poldrugi uri prišli do pod zelenih trat Cijanerice. Tu je žleb Forca Palone in ker eden od tovarišev ni imel cepina, smo šli po dolini naprej v Špranjo in čez Škrbino Prednje Špranje, od tu pa desno po široki poti čez Passo Scalini. Na robu se odpre krasen razgled na Kaninško skupino. Nato smo šli dalje preko strmih travnatih pobočij do stare avstrijsko-italijanske meje, kjer smo globoko pod seboj videli Nevejo. Povsod so še bili

strelski jarki in podrte kaverne. Od tod smo šli nazaj proti Škrbini Prednje Špranje in po široki poti do zavetišča Corsi. Ob poti so v steno Kostrunovih Špic zvrtnane avstrijske kaverne. Iz kočice smo šli ob treh popoldne na vrh Viša, kjer so bile zopet avstrijske kaverne in ostanki vojne. Nebo se je malo pooblačilo, megle so se podile okoli Montaža in Viša, vmes pa je včasih posijalo sonce, tako da smo na vrhu Viša videli glorio; bili so prav posebni svetlobni prizori. Za nami sta prišla na vrh še dva Slovenci iz Ljubljane in smo se skupaj vrnili v kočico. Malo smo se povesečili ob chiantiju, nato pa smo šli spat.

Naslednje jutro ob šestih smo vsi štirje odrinili proti Passo Scalini in po stari vojaški poti proti Cregnedulu, kjer so imeli Italijani pod vrhom v grebenu kaverno, iz katere so obvladali prehod čez Škrbino Prednje Špranje. Od tam smo šli po zapuščeni nadelani poti še dvajset minut strmo navzgor na vrh Cregnedula, ki je skoraj tik nad Škrbino Prednje Špranje in od koder je krasen razgled; bilo je popolnoma jasno, a zamegleno proti Montažu, Kaninu, Mangartu, Kepi in Triglavu. Ta vrh je zelo samotni in mislim, da je zelo malo obiskan. Te južne Montaževe gore so z juga visoko porasle s travo, pod vrhovi, ki so skalnati, pa so z juga samotne krnice, kamor le malokdo zaide. Občutil sem nekakšno sorodnost med njimi in bohinjskimi gorami – kakor bi stopil na znan svet. V te južne Montaževe gore se, ako Bog da, še povrnem.

Z vrha smo se vrnili po isti smeri in Passo Scalini in čez Škrbino Prednje Špranje v Zajzero in Ovčjo vas. Tam smo se srečali s **Kugyjem**, s katerim smo bili dalj časa v pogovoru. Omenil je, naj se oglasimo pri njem, kadar zopet pridemo, da nam dá skico poti na Montaž čez severozahodno pleče. Lepo smo se poslovili in šli na železniški kolodvor Ovčja vas (Valbruna), od koder smo se z električno lokomotivo peljali do Trbiža, tam

presedli in se do Bele peči peljali z navadnim vlakom, tam pa presedli v jugoslovanski vlak ter se peljali naprej na Jesenice in v Ljubljano.

V soboto, 1. oktobra, sem se pripeljal z vlakom iz Ljubljane v Planico in prenočil v Tamarju, kjer sem srečal Jeseničane, Čopa, dr. Potočnika, Freliha in druge. Drugo jutro, v nedeljo, smo šli ob pol šestih skupaj do Jalovčevega žleba, kjer smo se ločili. Jeseničani in dva Ljubljancina so šli v severovzhodno steno Jalovca, neki Jeseničan in jaz pa v Jalovčev žleb, ki je bil precej visoko kopen. Na snegu sva si navezala dereze, s katerimi je šlo prav dobro. Ob devetih dopoldne sva bila vrh žleba na sedelcu, kjer sva se ločila: Jeseničan je šel na vrh Jalovca, jaz pa po poti pod Velikim Ozebnikom nad grapo Jezerca kake pol ure dalje. Sredi ste-

ne Ozebnika sem se ustavil na strmem pomolu, kjer sem celo uro počival in si ogledoval Trentske gore. Bil je krasen topel sončen dan, dasi malo jugovo. Globoko pod menoj je bila Trentska planina, obdana z že jesensko rdečkastim gozdom, kjer sva bila s **Stankom Mencingerjem** konec avgusta leta 1923, ko sva mislila iti na Jalovec, pa se nama ni posrečilo in sva zavila po nadelani poti izpod žleba čez Travnško škrbino in čez Trentsko planino v Trento. Obujal sem spomine na tista leta in opazoval Kloniški Pelc, malo znano in obiskovano goro, o kateri sem čital še kot deček v Planinskem vestniku, da je nepristopna in me je vso mladeniško dobo mikala in privlačila, da bi se povzpел nanjo. Danes sem bil namenjen nanjo, a sem bil s časom malo pozven, zato sem si premislil in si jo ogledoval le od daleč; se bom pa povzpел nanjo drugo leto...

TRENTO: GORE, RAZISKOVANJA, AVANTURA, VSE TO NA FILMU

GORA KOT ŠOLA MISLI IN ZAVESTI

NEVA MUŽIČ

To bi bil lahko presežek letošnjega mednarodnega filmskega festivala o gorah in njih raziskavi v Trentu. Tik pred petdeseto obletnico festivala in svetovnim letom gorá je bilo potrebno jedro stvari preseliti z znane polja pokrajine kot takšne v notranji premislek tako o gorah kot o človeku, ki je tam doma ali le na poti skozi svoje življenjsko popotovanje.

Že filmi sami, ki so se le še v odmevu držali lanskoletne popkovine himalajskih velikanov, in premestitev glavnega dogajanja v Alpe, čeprav ni manjkal moderni simbol plezanja v velikih stenah, El Capitan, so dokaz, da so različne žirije s pomočjo letošnjih filmov dokazovale pravzaprav svetovni pogled na teme, ki prihajajo v ospredje, to pa je prav zagotovo gora sama ter njena favna in flora, kulturna dediščina in avtohtoni človek. Antropološko-etnološko zanimanje za oddaljene kraje in za še neraziskane žepe našega planeta pa dokazuje, da je kljub mogočni tehniki in človekovemu posegu v okolje še najti oaze osame in prvobitnega odnosa do sveta, ki postavlja v ospredje človekovo bivanje in hotenje (pa četudi gre le za oživljanje preteklih ritualov) v obupu, ker izumirajo, a so še kako potrebni za potrjevanje identitete določene skupnosti.

KAILAS – KOLIKO ČASA ŠE?

Trentski festival je seveda odvisen od gorá in tega se je letos še posebej zavedal in temu primerno krojil tudi program. Na vsakem koraku je opozarjal na sporočilnost in vsebino leta gorá, se pravi na leto 2002, ki naj bi opominjalo, kako krhke so pravzaprav mogočne gore v svojem ekosistemu, kako hitro je človek zmožen porušiti naravno ravnovesje in kako mu pravzaprav ni nič (več) sveto.

Na to je jasno pokazal tudi tekst, objavljen v Observerju 1. aprila 2001, ki smo ga dobili v branje v tiskovnem

središču filmskega festivala v Trentu in ki govori o španskem poskusu priti na vrh tibetanske svete gore Kailas.

Kitajci so menda dali dovojenje ne le hitro, ampak tudi z namenom, da se poruši še zadnja trdnjava tibetanske kulture in religije oziroma vdre v Šivino domovanje in po sanskrtski tradiciji v zemeljsko predstavo gore Su-

Vhod v šotor, kjer je bil knjižni sejem